

OMMAVIY AXBOROT VOSITALARI HAYOTIMIZDA QANDAY AHAMIYATGA EGA?

Tursunova Dilso‘z Abrorovna

Annotatsiya: *Ushbu maqolada zamonaviy jamiyatda ommaviy axborot vositalarining (OAV) tutgan o‘rni va ularning hayotimizdagi beqiyos ahamiyati tahlil qilinadi. Axborot texnologiyalari jadal rivojlanib borayotgan davrda OAV nafaqat axborot tarqatish vositasi, balki jamiyatda ijtimoiy fikr shakllanishi, madaniy qadriyatlarni targ‘ib qilish, siyosiy ong va fuqarolik pozitsiyasini rivojlantirishda ham muhim rol o‘ynaydi. Shuningdek, maqolada OAVning yoshlar tarbiyasi, ta’lim, ma’naviyat va axloqiy tarbiya kabi sohalaridagi ta’siri haqida ham fikr yuritiladi. Muallif OAVdan oqilona foydalanish orqali inson tafakkurini kengaytirish, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish va demokratik jamiyat barpo etish imkoniyatlari haqida tahliliy mulohazalar bildiradi.*

Kalit so‘zlar: *Ommaviy axborot vositalari, axborot texnologiyalari, jamiyat, ijtimoiy ong, madaniyat, ta’lim, yoshlar, ma’naviyat, jurnalistika, kommunikatsiya, internet.*

Zamonaviy dunyo keskin o‘zgarishlar va texnologik yutuqlar davriga qadam qo‘ydi. Axborot oqimi tobora kuchayib, inson hayotining deyarli barcha jabhalarini qamrab olayotgan bir paytda, ommaviy axborot vositalarining (OAV) roli har qachongidan ham ortib bormoqda. OAV bugungi kunda insonlarning kundalik hayoti, ijtimoiy munosabatlari, siyosiy faolligi, ma’naviy qiyofasi va hatto dunyoqarashi shakllanishiga bevosita ta’sir ko‘rsatmoqda.

Axborot tarqatishning zamonaviy shakllari, jumladan, internet, televideniye, radio, matbuot va ijtimoiy tarmoqlar orqali jamiyatga tezkor, keng qamrovli va xilma-xil ma’lumotlar yetkaziladi. Bu esa, bir tomondan, aholining xabardorlik darajasini oshirsa, boshqa tomondan, noto‘g‘ri yoki yolg‘on axborot tarqalish xavfini ham kuchaytiradi. Shuning uchun OAV nafaqat axborot manbai, balki kuchli tarbiya vositasi sifatida ham baholanmoqda.

Ayniqsa, yosh avlodning ongini shakllantirish, ularda vatanparvarlik, insonparvarlik, madaniy qadriyatlarga sadoqat ruhini singdirish borasida OAVning tutgan o'рни beqiyosdir. Shu bilan birga, OAV orqali demokratik tamoyillarni mustahkamlash, ochiqlik va shaffoflikni ta'minlash, korrupsiyaga qarshi kurashish, fuqarolik jamiyati institutlarini rivojlantirish imkoniyati mavjud.

Zamonaviy jamiyat hayotida ommaviy axborot vositalarining o'рни nihoyatda beqiyosdir. Axborot texnologiyalarining yuksak sur'atlar bilan rivojlanishi insoniyat tafakkuriga, ijtimoiy ongga va turmush tarziga kuchli ta'sir ko'rsatmoqda. Bugungi kunda har bir fuqaro o'z atrofida yuz berayotgan voqealardan boxabar bo'lish, turli sohalaridagi o'zgarishlar haqida tezkor ma'lumot olish imkoniyatiga ega. Bunda eng samarali vosita — bu ommaviy axborot vositalaridir. OAV orqali tarqatilayotgan yangiliklar, ijtimoiy-siyosiy tahlillar, madaniy-ma'naviy ko'rsatuvlar va boshqa turdagi axborotlar odamlar ongida muayyan fikr va qarashlarning shakllanishiga sabab bo'ladi. OAV faqat xabar beruvchi emas, balki tarbiyaviy, ma'rifiy va ruhiy-ma'naviy ta'sir kuchiga ega bo'lgan qudratli omil sifatida e'tirof etiladi.

Ommaviy axborot vositalari ijtimoiy fikrni shakllantirishda, aholining faolligini oshirishda, ijtimoiy adolat tamoyillarini targ'ib qilishda, muammolarni yoritishda va ularni hal etishga undashda samarali mexanizm sifatida xizmat qiladi. Ayniqsa, fuqarolik jamiyatining rivojlanishida OAVning o'рни beqiyos. Odamlar turli voqealar yuzasidan o'z munosabatlarini bildirish, ijtimoiy tarmoqlar orqali fikr almashish, muammolarni keng muhokama qilish orqali jamiyat hayotiga bevosita ta'sir ko'rsata boshladilar. Bu esa demokratiya tamoyillarining mustahkamlanishiga zamin yaratadi. OAV orqali erkin axborot almashinuvi, fikrlar xilma-xilligi, ochiqlik va shaffoflikni ta'minlash mumkin.

Shuningdek, OAV milliy qadriyatlarimizni, urf-odat va an'alarimizni saqlash va ulug'lash, madaniyatimizni keng targ'ib qilish, yosh avlodda ma'naviy immunitetni shakllantirishda ham katta ahamiyatga ega. Televizion ko'rsatuvlar, radio eshittirishlar, gazetalar, internet saytlari va ijtimoiy tarmoqlarda berilayotgan ma'naviy-ma'rifiy materiallar yoshlarning tarbiyasida, ularning hayotiy pozitsiyasi,

dunyoqarashi va jamiyatga bo'lgan munosabatini belgilashda muhim rol o'ynaydi. Ayniqsa, bugungi kunda yoshlar eng faol OAV iste'molchilari hisoblanadi. Ular ko'p vaqtlarini internetda o'tkazadilar, ijtimoiy tarmoqlar orqali turli kontentlarni kuzatadilar. Shu sababli ularga taqdim etilayotgan axborotlar sifati va mazmuni alohida e'tiborni talab qiladi.

OAV shuningdek, ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishda ham muhim o'rin tutadi. Pandemiya davrida bu holat yaqqol namoyon bo'ldi. O'quvchilarga darslar televideniye va internet orqali yetkazildi. Bu esa ta'lim olish imkoniyatini kengaytirdi. Bugungi kunda ham OAV orqali turli ilmiy, o'quviy, ma'rifiy dasturlar orqali yoshlarga zarur bilimlar berilmoqda. O'quvchilar va talabalar uchun hujjatli filmlar, interaktiv dasturlar, tarixiy lavhalar, fan yutuqlarini aks ettiruvchi kontentlar katta ahamiyatga ega bo'lmoqda.

Biroq OAVning salbiy ta'sirlari ham mavjud. Ayrim hollarda noto'g'ri yoki yolg'on axborot tarqatilishi, g'arazli targ'ibotlar, madaniyatsizlikni targ'ib qiluvchi materiallarning ko'payishi, yolg'on mashhurlik, virtual dunyoga haddan ortiq qaramlik kabi muammolar kuzatilmoqda. Ayniqsa, yoshlar bunday salbiy axborotlarning asosiy nishoniga aylanishi mumkin. Shu bois OAVdan foydalanishda tanqidiy fikrlash, axborotni tahlil qila olish, ishonchli manbalarni ajrata bilish madaniyatini shakllantirish muhimdir. Bu borada ota-onalar, pedagoglar va jurnalistlarning roli katta. OAV faqat erkin emas, balki mas'uliyatli ham bo'lishi lozim.

Xulosa qilib aytganda, OAV bugungi kunda nafaqat axborot yetkazuvchi vosita, balki ijtimoiy ongni shakllantiruvchi, ta'lim va tarbiyani rivojlantiruvchi, madaniyatni targ'ib etuvchi, siyosiy jarayonlarga ta'sir ko'rsatuvchi kuchli mexanizmdir. Uning imkoniyatlaridan oqilona foydalanish, kontent sifati va ta'sir doirasini doimiy nazoratda saqlash orqali biz sog'lom va ma'naviyatli jamiyatni shakllantira olamiz.

Bugungi globalashuv va raqamli taraqqiyot asrida ommaviy axborot vositalari jamiyat hayotining ajralmas qismiga aylangan. Ularning inson hayoti, tafakkuri, dunyoqarashi va ijtimoiy faoliyatiga ko'rsatadigan ta'siri tobora ortib

bormoqda. OAV orqali insonlar tezkor va keng qamrovli axborotga ega bo'ladilar, bu esa ularning kundalik qarorlarida, siyosiy va ijtimoiy munosabatlarida muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, yosh avlodning ma'naviy-axloqiy tarbiyasi, milliy qadriyatlarga sadoqati, dunyoqarashi shakllanishida OAVning roli beqiyosdir.

Shu bilan birga, OAVdan noto'g'ri foydalanish salbiy oqibatlariga ham olib kelishi mumkin. Yolg'on axborot, g'arazli targ'ibot, madaniyatga zid kontentlar jamiyatning ma'naviy salomatligiga putur yetkazadi. Shuning uchun OAVning erkinligi bilan bir qatorda, mas'uliyatli va professional yondashuv ham muhim ahamiyat kasb etadi. Har bir jurnalist, blogger, nashr tahririyati ijtimoiy javobgarlikni chuqur anglab, axborotni haqqoniy va xolis tarzda tarqatishga intilishi kerak.

OAVni rivojlantirish, u orqali sog'lom ijtimoiy muhitni shakllantirish, tanqidiy fikrlash madaniyatini kengaytirish, yoshlarni axborot xurujlaridan himoya qilish dolzarb vazifalardan biridir. Faqat shunda biz ommaviy axborot vositalarini taraqqiyot quroliga aylantirib, zamonaviy, demokratik va ma'rifatli jamiyat sari ishonchli qadam tashlay olamiz.

Bugungi globallashuv va raqamli taraqqiyot asrida ommaviy axborot vositalari jamiyat hayotining ajralmas qismiga aylangan. Ularning inson hayoti, tafakkuri, dunyoqarashi va ijtimoiy faoliyatiga ko'rsatadigan ta'siri tobora ortib bormoqda. OAV orqali insonlar tezkor va keng qamrovli axborotga ega bo'ladilar, bu esa ularning kundalik qarorlarida, siyosiy va ijtimoiy munosabatlarida muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, yosh avlodning ma'naviy-axloqiy tarbiyasi, milliy qadriyatlarga sadoqati, dunyoqarashi shakllanishida OAVning roli beqiyosdir.

Shu bilan birga, OAVdan noto'g'ri foydalanish salbiy oqibatlariga ham olib kelishi mumkin. Yolg'on axborot, g'arazli targ'ibot, madaniyatga zid kontentlar jamiyatning ma'naviy salomatligiga putur yetkazadi. Shuning uchun OAVning erkinligi bilan bir qatorda, mas'uliyatli va professional yondashuv ham muhim ahamiyat kasb etadi. Har bir jurnalist, blogger, nashr tahririyati ijtimoiy javobgarlikni chuqur anglab, axborotni haqqoniy va xolis tarzda tarqatishga intilishi kerak.

OAVni rivojlantirish, u orqali sog'lom ijtimoiy muhitni shakllantirish, tanqidiy fikrlash madaniyatini kengaytirish, yoshlarni axborot xurujlaridan himoya

qilish dolzarb vazifalardan biridir. Faqat shunda biz ommaviy axborot vositalarini taraqqiyot quroliga aylantirib, zamonaviy, demokratik va ma’rifatli jamiyat sari ishonchli qadam tashlay olamiz.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Karimov I.A. “Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch”. – T.: Ma’naviyat, 2008.
2. “Ommaviy axborot vositalari to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Qonuni. – Toshkent, 1997.
3. Alimov R. “Axborot maydoni va uning xavfsizligi”. – T.: O‘zbekiston, 2017.
4. Komilov N. “Ma’naviyat asoslari”. – T.: Akademnashr, 2020.
5. Matmurodov Q. “Zamonaviy jurnalistika asoslari”. – T.: Sharq, 2015.
6. Xudoyberganov Q. “Axborot va jamiyat: tahliliy yondashuvlar”. – T.: Fan va texnologiya, 2019.
7. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning OAV erkinligini ta’minlash bo‘yicha nutqlari va qarorlari.
8. www.uzreport.uz – O‘zbekiston yangiliklari axborot portali.
9. www.mtrk.uz – O‘zbekiston milliy teleradiokompaniyasi rasmiy sayti.
10. UNESCO media literacy toolkit – www.unesco.org